

ویرده نامه

ولادت امام علی علیه السلام

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
روابط عمومی

السَّلامُ عَلَیْكُمْ يَا أَهْلَ الْبَيْتِ

علی (ع) در آینه قرآن

روی خویش بکشد. در این هنگام خداوند به «جبرئیل» و «میکائیل» وحی فرستاد که من بین شما برادری ایجاد کردم و عمر یکی از شما را طولانی تر قرار دادم، کدام یک از شما حاضر است ایثار به نفس کند و زندگی دیگری را بر خود ترجیح دهد.

هیچ یک حاضر نشدند. به آنان وحی کرد اکنون، علی (ع) در بستر پیامبر صلی الله علیه و آله خوابیده است و آماده فدا کردن جان خویش است.

به زمین روید و حافظ و نگاهبان او باشید. هنگامی که جبرئیل بالای سر و میکائیل پایین پای علی (ع) نشستند بود، جبرئیل می گفت: «به به! آفرین بر تو ای علی! خداوند به واسطه تو بر فرشتگان افتخار می کند». آن گاه آیه «و من الناس...» نازل شد و در آن صفات علی (ع) بیان گردید. (۲)

قرآن را که می گشاییم، ده ها و حتی صد ها آیه روشن گر و الگو بخش می یابیم که نشان از رادمردی جاودانه دارد، والا گوهری که افزون بر مقام عصمت که ارزشی بس گران بهاست فضایل کیمیاگون او در آینه آیات به خوبی بیان شده است و اکنون که چهارده قرن از زمان حیات امام علی (ع) می گذرد، گویی او، انسان امروز جامعه ماست و یکایک ویژگی های وی، به مثال آفتاب عالم تاب، تمامی افراد را از ظلمت های زندگانی رهایی می بخشد و اینک، برخی از آیات قرآن کریم را درباره امیرمؤمنان علی (ع) با نگاه دل می بینیم و سیمای علی را در آینه قرآن نظاره می کنیم:

لیلة المبيت

ابن ابی الحدید معتزلی از اهل سنت درباره تفسیر این آیه بر این باور است که حماسه علی (ع) در لیلة المبيت - شب خوابیدن به جای رسول الله صلی الله علیه و آله - مورد تایید همگان است و غیر از کسانی که مسلمان نیستند و افراد سبک مغز، آن را انکار نمی کنند. (۳)

«ومن الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله والله رؤوف بالعباد* بعضی از مردم [با ایمان و فداکار همچون علی (ع) در لیلة المبيت، به هنگام خفتن در جایگاه پیامبر صلی الله علیه و آله] جان خود را در برابر خشنودی خدا می فروشند و خداوند نسبت به بندگان مهربان است». (۱)

ابلاغ سوره برائت

«وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تَبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْمَلُوا أَنْكُمْ غَيْرَ مَعْجُزِي اللَّهِ وَبَشَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابِ أَلِيمٍ* و این اعلامی است از ناحیه خدا و پیامبرش به «عموم» مردم در روز حج اکبر «روز عید قربان» که

مفسر معروف اهل تسنن، ثعلبی می گوید: هنگامی که پیامبر اسلام تصمیم به هجرت از مکه به مدینه گرفت، برای تحویل امانت های مردم و پرداخت پول های آنان، علی (ع) را به جای خود قرار داد و شب هنگام که به سوی «غار ثور» حرکت نمود و مشرکان اطراف خانه او را محاصره کرده بودند، دستور داد علی (ع) در بستر او بخوابد و پارچه سبز رنگی (برد خضرمی) که مخصوص خود پیامبر بود،

السلام علیکم یا اهل البیت

بارالها! دوست بدار هر که علی را دوست بدارد و دشمن بدار هر که علی را دشمن بدارد. (۷)

مباهله

«فمن حآجک فیه من بعد ما جاءک من العلم فقل تعالوا ندع أبناءنا وأبناءکم و نساءنا و نساءکم و أنفسنا و أنفسکم ثم نبتهل فنجعل لعنة الله علی الکاذبین» هر گاه بعد از علم و دانش که «درباره مسیح» به تو رسیده «باز» کسانی بر تو به ستیز برخیزند به آن ها بگو: بیائید ما فرزندان خود را دعوت می کنیم، شما هم فرزندان خود را، ما زنان خویش را دعوت می کنیم، شما هم زنان خویش را، ما از نفوس خود دعوت می کنیم، شما هم نفوس خود، آن گاه مباهله می کنیم و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار می دهیم». (۸) مباهله به معنای رها کردن و قید و بند را از چیزی برداشتن یعنی بنده را به حال خود گذاشتن و عاقبت کار او را به دست خدا سپردن. انبوه بی شماری از مفسران اهل سنت «ابناءنا» در آیه را اشاره به حسن و حسین علیهما السلام «نساءنا» را فاطمه علیها السلام و «انفسنا» را اشاره به علی (ع) دانسته اند. که نشان از چشم گیری مقام علی (ع) در عرصه نفرین نمودن دشمنان و آشکار شدن حق و در کنار رسول خدا و حتی همانند جان او گردیدن، بیان شده است. (۹)

حقانیت ولایت

«سأل سائل بعذاب واقع. للکافرین لیس له دافع* تقاضا کننده ای تقاضای عذابی کرد که واقع شد! این عذاب مخصوص کافران است و هیچ کس نمی تواند آن را دفع کند. از سوی خداوند ذی المعارج - صاحب فرشتگانی که

خداوند و پیامبر او از مشرکان بیزارند، با این حال اگر توبه کنید به نفع شماست و اگر سرپیچی نمایید، بدانید شما نمی توانید خدا را ناتوان سازید [و از قلمرو و قدرتش خارج شوید] و کافران را به مجازات دردناک بشارت ده». (۴)

احمد حنبل - پیشوای اهل سنت - از ابن عباس نقل می کند که پیامبر فلان شخص را فرستاد و سوره توبه را به او داد - تا به مردم هنگام حج ابلاغ کند - سپس علی (ع) را به دنبال او فرستاد و آن را، از وی گرفت و فرمود: ابلاغ این سوره تنها به وسیله کسی باید باشد که او از من است و من از اویم. (۵)

ولایت

در تفسیر عیاشی به اسناد خود از حسن بن زید از پدرش زید بن حسن از جدش روایت می کند که گفت: شنیدم از عمار یاسر که می گفت: در هنگام رکوع نماز مستحبی، سائلی برابر علی بن ابی طالب ایستاد، حضرت انگشتر خود را بیرون کرده و به وی داد، آن گاه نزد پیغمبر آمد و داستان خود را گفت، چیزی نگذشت که این آیه نازل شد:

«إنما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یقیمون الصلاة و یؤتون الزکاة و هم راکعون* جز این نیست که ولی شما خداست و رسول او و آنان که ایمان آورده اند، همان ایمان آورندگان که اقامه نماز و ادای زکات می کنند در حالی که در رکوع نمازند» (۶)

رسول الله صلی الله علیه و آله آیه را بر ما تلاوت نمود و سپس فرمود: هر که من مولای اویم علی مولای اوست،

السَّلَامُ عَلَيَّ كَمَا أَهْلُ الْبَيْتِ فِيهِ

علامه طباطبایی در میزان از «فقیه» و «تفسیر عیاشی» نقل نموده که «صراط مستقیم» در این آیه: امیرمؤمنان، علی (ع) است. (۱۳)

در سخن دیگری از امام صادق علیه السلام، صراط مستقیم، راه به سوی معرفت خدا تفسیر شده که دو صراط است، یکی صراط در دنیا و دیگری صراط در آخرت، صراط در دنیا امام واجب اطاعه است، کسی که او را شناخته و از وی پیروی کند بر این صراط است و در آخرت صراطی است که پل دوزخ است و کسانی که در دنیا امام واجب اطاعه را نشناسند، بر این صراط لغزیده و در آتش دوزخ هلاک خواهند شد. (۱۴)

انفاق

«الذین ینفقون أموالهم باللیل والنهار سرا و علانیة فلهم أجرهم عند ربهم ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون* کسانی که اموال خود را در شب و روز، پنهان و آشکار انفاق می کنند، پاداششان نزد پروردگار آنان است و نه ترسی برای آن هاست و نه غمگین می شوند». (۱۵) افزون بر مفسران شیعی، عالمان اهل تسنن نیز در تفاسیر خود نزول این آیه را درباره حضرت علی (ع) دانسته اند، کسانی چون ابن عساکر، طبرانی، ابن حاتم، ابن جریر و امام فخر رازی (۱۶)

داستانی که شأن نزول و علت نازل شدن آیه را در آن بیان کرده اند آن است که: امام امیرالمؤمنین (ع) در حالی که تنها چهار درهم داشت، یک درهم در روز، یک درهم در شب، سومین آن را مخفیانه و درهم آخر را آشکارا در راه خدا انفاق نمود.

و حکمت آن این بود که برای هر یک از این ۴ نوع انفاق

برآسمان ها صعود می کنند- است». (۱۰) علامه امینی نام سی نفر از عالمان اهل سنت را بیان می کند که همگی علت نزول این آیات را درخواست عذاب از سوی منکر انتصاب و ولایت علی (ع) بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله، در صورت حقانیت امانت آن حضرت دانسته اند.

داستان از این قرار بود که: چون رسول خدا (صلی الله علیه و آله) علی (علیه السلام) را در روز غدیر خم به خلافت منصوب نمود و درباره او فرمود: هر که من مولا و ولی او هستم، علی مولا و ولی اوست، چیزی نگذشت که این سخن در تمامی شهرها منتشر شد. نعمان بن حارث فهری خدمت پیامبر آمد و گفت: تو ما را دستور دادی تا شهادت به یگانگی خدا و رسالت خودت بدهیم، سپس دستور به جهاد و حج و روزه و نماز و زکات دادی، ما همه این ها را پذیرفتیم، اما با این ها راضی نشدی تا این که این جوان - اشاره به علی (ع) - را به جانشینی خود منصوب کردی و گفتی: «من کنت مولاه فعلی مولا» آیا این سخن از ناحیه خودت است یا از سوی خدا؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: قسم به خدایی که معبودی جز او نیست، این از ناحیه خدا است، نعمان روی برگرداند و در حالی که می گفت: خداوند! اگر این سخن حق است و از ناحیه توست، سنگی از آسمان بر ما بیاران! این جا بود که ناگهان سنگی بر سرش فرود آمد و او را هلاک کرد. ناگاه آیه «سأل سائل بعذاب واقع. للكافرين ليس له دافع» نازل شد. (۱۱)

راه مستقیم

«اهدنا الصراط المستقیم* ما را به راه راست هدایت فرما» (۱۲)

السلام علیکم یا اهل البیت

برای خدا طعام می دهیم و هیچ پاداش و تشکری از شما نمی خواهیم». (۲۰) ۳۴ نفر از عالمان معروف اهل تسنن، با نقل حدیثی در کتاب های خود، این آیات را درباره ایشان امام علی (ع) و خاندان تابناک او دانسته اند. (۲۱) و تمامی عالمان شیعی، هیچده آیه مورد بحث سوره انسان را از افتخارات بی نظیر و فضایل بسیار مهم حضرت علی، فاطمه زهرا و فرزندانشان علیهم السلام شمرده اند. (۲۲)

ماجرای نزول آیات بدین گونه بود که حسن و حسین علیهما السلام بیمار شدند. امام علی و حضرت زهرا سلام الله علیهما نذر کردند، هر گاه حسنین علیهما السلام شفا یافتند، ۳ روز، روزه بگیرند.

بعد از شفای ایشان همه خانواده، نیت سه روز روزه را نمودند و در طی ۳ روز هنگام افطار به ترتیب مسکین و یتیم و اسیری مراجعه کرد و خاندان عصمت و طهارت، غذای خود را که هم افطار و هم سحری شان بود، در راه خدا به ایشان دادند و ۳ روز بدون سحری و افطار روزه گرفتند.

بعد از آن آیات ۵ تا ۳۲ سوره انسان در شأن ایشان نازل شد. (۲۳)

مجاهد در راه خدا

«أجعلتم سقاية الحاج و عمارة المسجد الحرام كمن آمن بالله و اليوم الآخر وجاهد فی سبیل الله لا یستوون عند الله و الله لا یهدی القوم الظالمین* آیا سیراب کردن حجاج و آباد ساختن مسجد الحرام را همانند «عمل» کسی قرار دادید که ایمان به خدا و روز قیامت آورده و در راه او جهاد

ثوابی خاص است و گاه موقعیت آن را اقتضاء می کند. لذا حضرت اقسام انفاق را انجام دادند.

گوش شنوا

«لنجعلها لكم تذكرة و تعیها اذن و اعیه* تا آن - نزول عذاب بر ستم کاران و مستکبران - را وسیله تذکری برای شما قرار دهیم و گوش های شنوا آن را نگه داری می کنند». (۱۷)

برخی از مفسران شیعی سی حدیث از اهل تسنن و تشییع در نزول این آیه درباره شخصیت حضرت علی (ع) نقل کرده اند که نشان گر عظمت مقام امام (ع) نسبت به دانایی اسرار پیامبر و وراثت تمام علوم رسول خدا است. (۱۸) حدیث از آن جا آغاز می شود که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله - هنگام نزول آیه «و تعیها اذن و اعیه» فرمود: «من از خداوند درخواست کردم گوش های علی را از این گوش های شنوا و نگه دارنده حقایق قرار دهد». به دنبال سخن پیامبر، علی (ع) فرمود: «من هیچ سخن بعد از آن از رسول خدا نشنیدم که آن را فراموش کنم تا به همیشه آن را به خاطر داشتم». (۱۹)

مقام نیکان

«إن الأبرار یشربون من كأس کان مزاجها کافورا... و یطعمون الطعام علی حبه مسکینا و یتیما و أسیرا. إنما نطعمکم لوجه الله لا نرید منکم جزاء و لا شکورا* نیکان از جامی می نوشند که با عطر خوشی آمیخته است... «آنان» غذای - خود را به خاطر محبت به خدا [با وجود آن که نیاز دارند] به مسکین و یتیم و اسیر می دهند - و می گویند - ما شما را

السلام علیکم یا اهل البیت

- ۵- مسند احمد حنبل: ج ۱، ص ۲۳۱ (طبع مصر)، همان ج ۳، ص ۲۱۲، همان ج ۱، ص ۱۵۰، خصایص نسائی، ص ۲۸.
- ۶- سوره مائده/۷
- ۷- فسیر عیاشی ج ۱ ص ۳۲۷ ح ۱۳۹.
- ۸- آل عمران/۶۱.
- ۹- صحیح مسلم، ج ۷، ص ۱۲۰، مسند احمد بن حنبل، ج ۱، ص ۱۸۵، تفسیر طبری، ج ۳، ص ۱۹۲، مستدرک حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۱۵۰، دلائل النبوة، حافظ ابونعیم اصفهانی، ص ۲۹۷، روح المعانی، آلوسی، ج ۳، ص ۱۶۷، کشف، زمخشری، ج ۱، ص ۱۹۳، فصول المهمة ابن صباغ، ص ۱۰۸، الجامع الحکام القرآن، علامه قریطی، ج ۳، ص ۱۰۴.
- ۱۰- معارج/۷ و ۳.
- ۱۱- تفسیر نمونه، ج ۲۵، ص ۷.
- ۱۲- فاتحه/۵.
- ۱۳- تفسیر المیزان (ترجمه)، ج ۱، ص ۴۹، تفسیر البرهان، علامه بحرانی، ج ۱، ص ۵۰.
- ۱۴- همان.
- ۱۵- بقره/۲۷۴.
- ۱۶- نگاه کنید به تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۲۹۰ و ۲۹۱.
- ۱۷- الحاقه/۱۲.
- ۱۸- تفسیر قرطبی، ج ۱، ص ۶۷۴۳، مجمع البیان، روح البیان، روح المعانی، المیزان و تفسیر البوالفتوح رازی، ذیل آیه ۱۲ سوره معارج.
- ۱۹- مناقب ابن مغزلی شاخصی، ص ۲۶۵.
- ۲۰- انسان/۵ و ۸ و ۹.
- ۲۱- الغدير، ج ۳، ص ۱۰۷، احقاق الحق، ج ۳، ص ۱۵۷ تا ۱۷۱.
- ۲۲- تفسیر نمونه، ج ۲۵، ص ۳۴۵.
- ۲۳- تفسیر احسن الحدیث، ج ۱۲، ص ۲۷۴، الجدید، ج ۷، ص ۲۸۳، حجة التفسیر، ج ۷، ص ۱۳۹، الکاشف، ج ۴، ص ۶۷۰، کشف الاسرار، ج ۱۰، ص ۳۱۹.
- ۲۴- توبه/۱۹.
- ۲۵- تفسیر طبری، فخر رازی و آثار اصحاب النزول واحدی، تفسیر خازن بغدادی، معالم التنزیل بغوی، مناقب ابن مغزلی و جامع الاصول ابن اثیر، برای توضیح بیشتر درباره این حدیث و مشخصات مدارک آن به احقاق الحق مرحوم شوشتری، ج ۳، ص ۱۲۲ تا ۱۲۷ مراجعه کنید.

کرده است. «این هر دو» هرگز نزد خدا مساوی نیستند و خداوند گروه ظالمان را هدایت نمی کند». (۲۴)

دانشمند معروف اهل سنت حاکم «ابوالقاسم حسکانی» از «بریده» نقل می کند که شیبه و عباس هرکدام بر دیگری افتخار می کردند. علی (ع) از کنار آن دو می گذشت از افتخار نمودن آن دو پرسش نمود عباس گفت: امتیازی به من داده شده که احدی ندارد و آن مسأله آب دادن به حجاج خانه خدا است. شیبه گفت: من تعمیر کننده مسجد الحرام و کلیددار خانه کعبه هستم. علی (ع) گفت: با این که از شما حیا می کنم، باید بگویم که با این سن کم افتخاری دارم که شما ندارید. آن دو پرسیدند: کدام افتخار؟ حضرت فرمود: من با شمشیر جهاد کردم تا شما ایمان به خدا و پیامبر - درود خداوند بر او خاندان وی باد - آورید عباس خشمناک برخاست و نزد رسول الله (صلی الله علیه و آله) رفت. (و به عنوان شکایت) گفت: آیا نمی بینی، علی با من چگونه سخن می گوید؟ پیامبر علی (ع) را خواست و از چگونگی ماجرا پرسش کرد. در این هنگام جبرئیل نازل شده گفت: ای محمد! پروردگار به تو سلام می فرستد و می گوید این آیات را بر آن ها بخوان: «أجعلتم سقاية الحاج...» (۲۵)

پی نوشت ها:

- ۱- سوره بقره/۲۰۷.
- ۲- تفسیر نمونه، آیت الله مکارم و جمعی از نویسندگان، ج ۲، ص ۴۶؛ الغدير، ج ۲، ص ۴۴.
- ۳- شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۳، ص ۲۷۰، احیاء العلوم، غزالی، ج ۳، ص ۲۳۸، نزهة المجالس، صفوری، ج ۲، ص ۲۰۹، تذکرة الخواص، سبط ابن جوزی حفی، ص ۲۱، مسند، احمد حنبل، ج ۱، ص ۳۴۸، تاریخ طبری، ج ۲، ص ۱۰۱، ۹۹، سیره ابن هشام، ج ۲، ص ۲۹۱، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۹.
- ۴- توبه/۳.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا وَسَلِّمُوا بِنِعْمَةِ رَبِّكُمْ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا وَسَلِّمُوا بِنِعْمَةِ رَبِّكُمْ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا وَسَلِّمُوا بِنِعْمَةِ رَبِّكُمْ